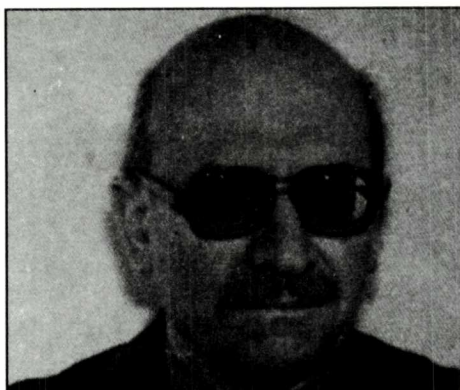

**El cinema estranger a
Barcelona. Per a un
registre puntual,
pertinent i necessari**

Romà Oltra i Costa

Una nota prèvia

A l'hora de publicar els seus anuaris, butlletins estadístics o simples compilacions, les empreses editores amb presència en el camp de la informació i/o documentació cinematogràfica especialitzada, donen referències sense situar-les en el context concret¹ o només mencionen —si ens referim a l'estrena comercial dels films— la data i sala o sales d'estrena de la capital de l'Estat.² D'altra banda, els butlletins estadístics oficials remetent exclusivament a la data d'autorització de cada film per part de la Comissió

1. En aquest sentit, vegis *Guía del Vídeo-Cine*, de Carlos Aguilar (Ediciones Cátedra, SA, Madrid, 1992), que si bé bastant és una útil i valuosa font d'informació, és només una selecció de títols de tots els temps —abundant però insuficient— estrenats entre nosaltres, amb mancances notables substituïdes incomprendiblement per títols desconeguts no estrenats a l'Estat ni tan sols comercialitzats en vídeo. D'altra banda, en comptes de donar l'argument i/o una valoració dels films, ofereix un aiguabarreig molt irregular.

2. És significativa, en aquest aspecte, la publicació de la compilació anual de les estrenes en els volums anuals de *Cine para leer*, del Equipo Reseña (Ediciones Mensajeros, Bilbao), que donen compte de les estrenes a les sales comercials de Madrid, sense tenir en compte, per exemple, els films estrenats a Barcelona o a qualsevol altra capital que no ho hagin estat a la de l'Estat. Darrerament tampoc donen referència de l'estrena dels films classificats X per l'Administració. És d'advertir que aquesta col·lecció es va iniciar amb les estrenes de l'any 1972.

qualificadora del ICAA, del Ministerio de Cultura,³ com a punt de referència en relació amb el seu període d'explotació comercial. Pel que fa a la Base Cine, disponible en els arxius informatitzats de l'anomenat PIC (Puntos de Información Cultural) del mateix Ministerio a Madrid però amb connexions amb delegacions o Servicios periféricos, llevat d'algunes excepcions, ni té en compte Barcelona, si més no fins al moment present. I pel que fa als serveis informàtics del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, a banda d'ocupar-se del control de taquilla en relació al rendiment econòmic dels films en l'àmbit de la seva competència, no ho fa, segons les nostres notícies, en relació amb les dades sobre les quals es basa el treball present.

Per la seva banda, els catàlegs estrangers es limiten a facilitar dades relatives als productes de mercat propi, la qual cosa comporta incloure molt pocs títols de procedència aliena. A més, pel que sabem, es refereixen a aquests títols només amb l'acordat pels seus distribuïdors al país i ni tan sols indiquen l'original —amb molt poques excepcions, per cert—, en una subtil mostra de xovinisme/xenofòbia cultural. Des de la nostra òptica, es tracta de catàlegs vistos com a fonts de documentació sobre una determinada cinematografia nacional predominant, i envejables tenint en compte les mancances pròpies en aquest camp.⁴ Tot i les seves deficiències —no cita tots els films estrenats a l'Estat, si bé es tracta d'una selecció generosa, seguint en això les petjades dels mateixos nord-americans—, cal fer esment un cop més del meritori treball de Carlos Aguilar, a qui, per causa de les peculiaritats del nostre mercat: l'abundància de films foranis, s'ha d'agrair la inclusió del títol original quan correspon. Però tant en aquesta mena de catàlegs com en les publicacions setmanals que inclouen la cartellera de les sales i potser una succinta referència dels films, en general

3. És el cas del *Boletín informativo del control de taquilla*, del Instituto del Cine y las Artes Audiovisuales (ICAA), del Ministerio de Cultura, Madrid, en què es relacionen alfabèticament els films en explotació durant l'any referenciat —es va iniciar als primers anys seixanta—, sempre i quan les empreses distribuïdores compleixin facilitant informació sobre les recaptacions obtingudes al llarg de l'any per cada film.

4. Es obligat preguntar-se, en la perspectiva de la Unió Europea de l'immediat futur, quan serà possible posar a l'abast del públic interessat un *catàleg* similar als que es publiquen amb/de la producció nord-americana, per exemple, però referit en el nostre cas a la compilació de tota la *producció europea*, sense oblidar cap país —no compta citar catàlegs nacionals!—, ni tampoc els principals títols de l'època silent del principi fins arribar al present. Per tal de commemorar el Centenari del Cinema d'una forma comunitària, i ara que tant es parla d'unitat europea, seria una proposta massa idealista?

una síntesi molt convencional de l'argument, però rarament una valoració crítica, del tipus *Tele-Programa* o *Guta del Ocio*, en cap cas s'especifica la data d'estrena als efectes d'una consulta posterior, retrospectiva. Fer-ho resulta impossible en publicacions de la nostra llengua.

Això només s'assoleix consultant arxius privats o hemeroteques, com ara la de l'Institut Municipal d'Història, per tal de seguir dia rere dia la inevitable referència publicitària de les estrenes, i fins i tot la mateixa cartellera, en els periòdics-diaris⁵ explicitades només en els anuncis amb la menció «Avui estrena» o bé en la intemporalitat de la secció «Novetats» o equivalents.

La impressió que es dona en aquest camp, com en d'altres, és d'una profunda i absoluta provincianització, quan fins i tot tenim notícia que a Bilbao s'ha publicat un catàleg semblant al que es proposa i, que avui també es comença amb un treball com el present, que comprèn les estrenes a la ciutat de Bilbao des dels inicis del cinema parlat fins 1937, és a dir, fins l'ocupació d'Euskadi per les tropes franquistes.⁶

Amb pretensions semblants, però amb la intenció d'arribar en això fins als nostres dies, *posant en net* treballs iniciats a final dels anys quaranta, en el nostre cas posem fil a l'agulla tot començant la nostra tasca per la present *Guia bàsica*, que comprèn totes les estrenes cinematogràfiques, totes sense excepció, inclosos els films no identificats per l'autor, des dels inicis del cinema parlat fins al desembre de 1945, dates incloses en el que en el conjunt d'aquesta obra considerem el *primer tram*. Cal remarcar que no es tracta d'una selecció de títols, sinó de la referència rigorosa i total de les estrenes consignades als periòdics, seguint una també rigorosa cronologia, base fonamental del treball present, que con ja ha estat assenyalat es divideix en *trams* —una forma d'expressar les variables dels diversos moments històrics—, per marcar millor el desenvolupament de l'evolució del gust i les preferències, espontànies o condicionades pel poder, com es podrà comprovar, gràcies a la pròpia cronologia. Són els següents:

5. En els darrers temps la revista minoritària *Dirigido* facilita una relació de les estrenes cinematogràfiques a les sales comercials de Barcelona, inclosa la data d'estrena. També ho feia el desaparegut *Diario de Barcelona*, que afegia aquesta data d'estrena a la petita fitxa, seguida d'un mínim comentari, que constituïa la cartellera del periòdic i que darrerament es publicava en català.

6. Es fa referència al *Catálogo de películas estrenadas en Vizcaya (1929-1937)*, compilació realitzada amb ordinador per Juan Bernardo Heinink, amb edició a cura del Museo de Bellas Artes de Bilbao. Cal advertir que un segon volum, amb les fitxes corresponents, encara no ha estat editat.

Primer tram: des de l'any 1929 fins al 1945 (ambdós inclosos).

Segon tram: des de l'any 1946 fins al 1960 (ambdós inclosos).

Tercer tram: des de l'any 1961 fins al 1975 (ambdós inclosos).

Quart Tram: des de l'any 1976 fins al 1990 (ambdós inclosos).

Una breu introducció acompanya cada tram i aquest es tanca amb un llistat de films —un per cada any dels estrenats durant els tres quinquennis que comprèn el tram corresponent— seleccionats per l'autor, en un intent per *definir* cadascun des de la seva pròpia perspectiva, subjectiva si voleu, pretensió inofensiva si es té en compte que avui no són pas poques les publicacions que ofereixen els seus propis llistats valoratius en què participen diversitat de criteris *autoritzats*, *formadors d'opinió*, com ara es diu, i on les discrepàncies entre col·legues sobre un mateix film són prou notables.

Estem davant d'una *Guia bàsica*, el contingut de la qual pretén informar de dades que no s'acostuma a facilitar en les d'orientació més popular, oferint-se com a complementària d'elles i dirigint-se a aficionats més rigorosos. Es proporcionen, quan es coneixen, les dates de l'estrena comercial de cada film a Barcelona i a Madrid. Per què? De fet, totes dues dates són expressió de la nostra realitat fílmica, posant en evidència, per exemple, el retard de l'estrena de determinats films a causa de factors aliens a la voluntat de productor i realitzador. A més, a qui agradi fer comparacions, observarà que algunes publicacions donen com a any de producció una data de vegades posterior a la de la seva estrena comercial.

Però no acaba aquí la cosa. Quan un film —i en són molts!— ha estat comercialitzat en format videogràfic, sigui per posar-lo a lloguer, sigui per vendre'l, també té la seva referència. I per acabar d'arrodonir l'embolic, atès que avui el cinema no pot viure sense una estreta col·laboració amb la televisió, en aquestes pàgines sembla adient documentar la data de la primera emissió televisiva per qualsevol dels canals existents dels títols que han estat escollits al llarg del temps per la companya-enemiga del cinema. Amb un advertiment: ens referim exclusivament als canals televisius que l'home del carrer pot captar normalment. És a dir, sense enginyers complementaris ni pagaments de cap mena. I una darrera advertència: quan un film és originàriament en color així s'indica, tot i que en el passat, fins a començaments dels anys setanta, la televisió era només en blanc i negre, i en blanc i negre era obligat veure'l.

L'estructura

Aquest treball només és complex en aparença a causa dels diversos components que configuren cadascuna de les minifitxes que s'utilitzen en la catalogació, en blocs anuals, els milers de títols foranis estrenats a Barcelona al llarg dels anys i que, com ja s'ha dit, han estat agrupats cronològicament. Un cop explicada la funció i utilitat de cada component de la fitxa resta prou clara la identificació tècnica de tot film. Sense més, doncs, passem a explicar aquests components.

La data de registre (DR)

De la mateixa manera que un llibre, abans de sortir a la venda, ha de complir alguns tràmits administratius, com ara realitzar el dipòsit legal (DL) i, alhora, inscriure'l, d'acord amb les seves característiques i contingut, en l'ISBN (International System of Books Nomenclator), procediments que permeten identificar-lo internacionalment i garanteixen administrativament i legalment la seva lliure circulació, alhora que consta als efectes de la propietat intel·lectual, també els films passen per tràmits semblants, potser no tan rigorosos, però que com a mínim obliguen la producció estatal a dipositar una còpia en els magatzems de la Filmoteca de la ciutat on ha estat enregistrat. Pel que fa al DL, els tràmits són idèntics, però no existeix res d'equivalent a un registre de classificació com l'ISBN, que de fet no és necessari. El mecanisme administratiu —la propietat intel·lectual es deriva de la inscripció i dipòsit al DL— pel que fa a la circulació comercial del producte, segueix un altre camí.

Donat que els films, encara que propietat privada, són objecte d'explotació comercial, i que sembla necessari que siguin sotmesos a un mínim de control de cara a la diversitat de l'audiència, és a dir, els espectadors en potència, per tal d'evitar possibles abusos, passen tots ells per una comissió de classificació, per dir-ho així, que les agrupa en relació amb la formació suposada de l'individu segons la seva edat:

Per a tots els públics.

No recomanats per a menors de tretze anys.

No recomanats per a menors de divuit anys.

Exclusivament per a majors de divuit anys.

Tot respectant aquesta classificació i els motius que l'aconsellen, no és mencionada en el present treball. Però sí la conseqüència administrativa, que comporta el manteniment d'un registre, a més

de la data de notificació de la part interessada en tal classificació. És en aquest moment que neix la *data de registre*, la que s'utilitza en aquestes pàgines. En el nostre cas, el número de registre no ens resultaria útil, però la data sí que ho és, atès que gràcies a ella ens ha estat possible confeir els llistats anuals. Com informació complementària cal dir que és així com els apareixen *oficialment* al mercat i, conseqüentment, poden ser exhibits en les sales comercials. I encara que la normativa no afecti la producció cinematogràfica realitzada en territori espanyol i/o comunitari (UE), sí que afecta la producció estrangera, atès que la llicència d'exploració és limitada en el temps, caduca, i cal renovar-la abans no acabi el període legal. La data de registre serveix de punt de referència si es vol renovar la llicència. Si així es fa ens trobarem davant d'una reposició.

A partir dels anys seixanta, la font d'aquesta data ha estat la revista professional *Cineinforme*, actualment *Cine-teleinforme*, i, alhora, els butlletins sobre el control de taquilla del Ministerio, com a conseqüència de la posada en marxa dels serveis informatitzats oficials. A partir dels anys vuitanta, aquestes dades han estat facilitades directament per la secció «Empresas» del ICAA.

No existeix, pel que sabem, un registre d'aquesta mena dependent del Departament de Cinematografia i Vídeo de la Direcció General de Promoció Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Valguin, però, unes consideracions: semblaria lògic que si un film es presenta al mercat en versions distintes, la seva entrada al registre es fes per separat, per a cada una d'elles. El cas més habitual seria el de les dues versions d'un mateix film: la doblada de costum i la versió original subtitulada. En el nostre cas, però, caldria afegir dues variants més, absolutament possibles: la versió en català, com és freqüent en les sessions de la Filmoteca... Si es té en compte la manca d'una política definida en aquest camp, la concurrència de les quatre ofertes és perfectament factible, encara que no se sap ben bé en benefici de qui. És clar que aquí la veu és la qüestió des de la vessant cultural i no pas la mercantil.

No tenim notícia de què es porti cap mena de registre on es pugui comprovar, per via informatitzada, l'existència diferenciada, amb un registre propi i amb la corresponent data d'entrada, de films amb aquelles característiques als efectes de poder realitzar estudis estadístics o de rendiments diferenciats pel que fa a les recaptacions en el territori sota l'Administració catalana. Si més no, la present *Guia* pretén ser una demostració pràctica de quina podria ser la utilitat de dades d'aquest tipus.

La disposició dels elements

A grans trets, aquesta *Guia* ha estat conformada inicialment en tres grans blocs, ben diferenciats pel seu contingut i finalitat:

Primer bloc: cronologia de les estrenes (Barcelona).

Entrada, per rigorós ordre cronològic, i any per any, de tots els films estrenats a Barcelona, anotant la data de registre (DR) o equivalent, segons l'època. Dita cronologia segueix alhora un ordre numèric, anual, per tal d'identificar el film quan sigui oportú. L'any de registre, més el codi numèric, és el codi del film.

Segon bloc: índex alfabètic dels films.

Classificació, per rigorós ordre alfabètic, de tots els títols entrats en el primer bloc (cronologia de les estrenes), inclosos els títols alternatius possibles i els citats en qualsevulla altra llengua, tant les peninsulars com la del país d'origen, si el títol d'estrena comercial s'ha fet en aquesta. Cada títol és acompanyat pel codi d'entrada del film.

Tercer bloc: índex dels títols originals dels films referenciats.

Es tracta de facilitar així la recerca del títol comercial d'un film quan aquest no es coneix. Com en el bloc anterior, cada títol s'acompanya pel codi d'entrada del film corresponent.

El primer bloc: cronologia de les estrenes

Constitueix el gruix d'aquesta *Guia*. La codificació anual dels films, alhora cronològica, facilita —com ja ha estat dit— una mínima referència a les grans tendències que ha orientat la producció cinematogràfica en els països del nostre entorn.

Tot i que cadascuna de les entrades o títols comprèn una minifitxa, cal advertir que l'absència de dades referides a tècnics i intèrprets que intervenen en el film, i també de sinopsi argumental i/o de valoració crítica dels films, ha estat deliberada.⁷ Són aspectes aquests que de molt bon grat es deixen en mans dels especialistes —evidentment molt ben preparats—, per si en el futur, sigui de la mà d'editors privats, sigui per part de les institucions, es fa realitat un veritable *catàleg històric* que abarqui sense discriminacions tot el cinema produït arreu, incloent-hi no només els films de ficció,

7. Ni *Cine para leer* ni altres catàlegs disponibles faciliten aquesta informació, atès que en el millor dels casos es refereixen a uns determinats films, prèviament seleccionats pel compilador.

sinó també els d'animació de llarg metratge i els documentals de més de quaranta-cinc minuts, quan menys realitzats durant el període que va des dels inicis del cinema parlat (1929) fins avui mateix. Sense oblidar la producció realitzada de forma independent, aquella del tipus que sigui, que no és mai inclosa en els circuits comercials, i també la realitzada expressament per televisió —que aquí classifiquem com a *mtv*, material per a televisió—, pública o privada, que sigui equiparable, és a dir, d'una duració mínima de cinquanta-cinc minuts, no seriada, unitària i autoconclusiva, fins a un màxim de dos-cents quaranta minuts, si bé en aquest darrer supòsit s'hauria d'admetre la possible divisió en dues o quatre parts.

Per tant, per tal de comprendre millor el contingut concret de cada entrada d'aquesta *Guia*, res millor que analitzar els components un a un a partir d'una fitxa escollida a l'atzar.

Un film antic que disposi de còpia en format vídeo i que hagi estat vist per televisió ens podrà ser útil. Comprovem-ho? Aquesta és la fitxa-mostra que tenim a la vista:

DR-28/341016-358 EC-28/341016 EC-08/341016 TV-28/681130
Sucedió una noche (It Happened One Night). Frank Capra. EUA'34
N 105' vose/EC: Palacio de la Música (28) Fantasio (08) (V) TV: 2 (28)

El codi d'entrada (DR)

Seguint la fitxa model tenim això: DR-28/341016-358.

DR indica data de registre a Madrid (28, segons el codi postal actualment vigent). La data es consigna en sentit invers al convencional: els dos primers dígits expressen l'any, els dos següents el mes i els dos darrers el dia. (És d'assenyalar que els primers nou dígits s'anoten amb un zero (0) al davant: 01, 02, 03, etc., fins 09.) Els tres dígits finals expressen el número d'ordre de les entrades realitzades durant l'any. La darrera anotació anual indica alhora el nombre de films entrats durant l'any de referència.

En les relacions cronològiques anuals compreses en aquest volum —i fins el 31.12.60— la data de registre es correspon amb la data d'estrena a les sales comercials de Barcelona ciutat. Han estat exclosos els films sense so enregistrat —cinema silent o mut, és a dir, sense paraules i/o sons—, amb algunes excepcions, i llevat que, amb posterioritat, hagin entrat al registre com a reposició amb *honors d'estrena*.

L'estrena comercial del film (EC)

Seguint la fitxa model tenim això: EC-28/341016 EC-08/341016
TV-28/681130.

EC indica *estrena comercial* i, com en el cas anterior, 28 vol dir *Madrid* i 08 *Barcelona*. TV vol, en aquest cas, que la data anotada a continuació indiqui l'estrena per televisió, és a dir, un medi diferent a les sales comercials. És d'assenyalar que, pel que fa a la televisió, s'anoten les estrenes televisives només a partir que el senyal va arribar als televisors instal·lats a les cases dels ciutadans residents a la Ciutat Comtal, sense cap mena d'excepció.

En tots els casos, les dates s'anoten seguint el mateix procediment que per a la data de registre, és a dir, en sentit invers al corrent. I un darrer advertiment: quan una data s'ignora, s'assenyala amb un punteig (.....) en el lloc corresponent; per exemple, que un determinat film no s'hagi estrenat a Barcelona o a Madrid. Es fa el mateix quan el film no ha estat emès per televisió. Posant l'any és més fàcil situar un film determinat.

Sobre aquesta qüestió cal fer un advertiment d'interès: fins aquí ens estem referint a l'estrena comercial dels films *doblats* —o bé, en els inicis del cinema parlat—, o en *versió original subtitulada en castellà*, inclosa la referència EC-08, però es dóna a partir d'un cert moment, una excepció molt important, atès que, efectivament, un film no s'hagi estrenat en castellà a Barcelona, però sí en la seva *versió en català (vc)*. Això es pot comprovar consultant el llistat general anual dels films, del que se'n parla més endavant.

La fitxa pròpiament dita

Comprèn les dates indispensables per identificar el film. Seguim la fitxa-model i comprovem-ho pas a pas:

Títol en castellà. Aquest pot anar seguit d'un títol alternatiu entre guions, però, en la immensa majoria dels casos va seguit, entre parèntesi, del títol original en la llengua del país d'origen.

Nom del director-realitzador. Quan es tracti d'una primera obra es procurarà indicar-ho així (op) i quan es treballi sota pseudònim es procurarà afegir entre parèntesi el seu nom autèntic.

Nacionalitat del film. En aquest treball, la nacionalitat del film és la que s'expressa en enregistrar-lo. Si es tracta d'una coproducció es detalla el país coproductor separat per un guió, d'acord amb aquestes abreviatures:

- Ale. (Alemanya, abans del 1945)
- Arg. (Argentina)
- Aus. (Austràlia)
- Col. (Colòmbia)
- Cub. (Cuba)
- Din. (Dinamarca)
- EUA. (Estats Units d'Amèrica)

Fra.	(França)
HK	(Hong Kong)
Hol.	(Holanda)
Hon.	(Hongria)
NZ	(Nova Zelanda)
Ost.	(Àustria)
Por.	(Portugal)
PR	(Puerto Rico)
Rfa.	(República Federal d'Alemanya)
Rpx.	(República Popular de la Xina)
RU	(Regne Unit)
Sue.	(Suècia)
Suï.	(Suïssa)
US	(Unió Soviètica, abans del 1945)
Ven.	(Veneçuela)

En l'exemple abans citat tenim, que en l'ordenació successiva dels diversos elements, al títol original (*It Happened One Night*) segueix el nom del realitzador (Frank Capra) i s'identifica el país productor, que en aquest cas és *EUA*. És d'advertir que en el present treball han estat excloses les estrenes dels films de producció estatal (espanyola), i també les de les coproduccions d'aquest país amb empreses de tercers països. El lector interessat en el tema trobarà les dades corresponents en el treball del mateix autor titulat *Seixanta-cinc anys de cinema espanyol*, que segueix el mateix esquema del present.

Any de producció. Encara que, generalment, l'any de producció d'un film es correspon amb el del seu enregistrament, en aquest treball s'ha de tenir en compte que de vegades no és així per molts motius, com oportunament es veurà. Aquesta dada s'indica a continuació de la nacionalitat del film, de manera abreujada. Així, 1929 és 29, 1939 és 39, 1989 és 89, i successivament. En l'exemple que venim citant, 1934 és 34 i s'escriu EUA'34.

Sistema. En les minifitxes, en la *Guia* tan sols s'indica *N* si el film és en blanc i negre, i *C* si és en color.

Duració del film en minuts. Si es coneix es posa, per exemple, 90' o 100'. En el supòsit que la duració no es conegui s'indica ...'. A la fitxa-model hem anotat 105'.

Altres dades circumstancials. A continuació del minutatge s'indica, quan convé, si es tracta d'un documental (doc), si és de dibuixos animats (da), pornogràfic (X), si l'estrena ho ha estat en versió original subtitulada en castellà (vose) o en català (vosc). En els darrers anys, atès que pot donar-se el cas de l'estrena simultània de les versions doblada i subtitulada, aquestes abreviacions es passen darrera el nom de la sala. També s'anoten altres supòsits,

encara que poc freqüents: quan un film és estrenat amb diferent títol, segons la localitat, per exemple.

Sales d'estrena (EC). Les dades que segueixen corresponen a la sala de Madrid (28) i/o de Barcelona (08) on el film s'ha estrenat. Pel que fa a Madrid només es cita una única sala, encara que l'estrena hagi estat en més d'una; en el cas de Barcelona, totes les sales.

Si el film no ha estat estrenat ni a Madrid ni a Barcelona, però sí en alguna altra població de l'Estat, la indicació en els codis d'entrada serà EC-08/..... o bé EC-28/....., com és previst en aquests casos; però si hi ha constància recaptació consignada en els butlletins pertinents del control de taquilla, en el lloc previst per fer-hi constar el nom de les sales d'estrena, la indicació serà EC:*. Però si el film no ha arribat a cap mena de sala comercial —seguint en això l'esmentat butlletí oficial—, la indicació es deixarà oberta així: EC: .

Còpia en format vídeo (V). Quan el film disposi —o hagi disposat, atès que pot haver estat *descatalogat* per exhauriment i/o no renovació de la llicència— de còpies de format de vídeo, sigui per llogar, sigui per vendre i independentment de la distribuïdora —que pot ser diferent al venciment d'una llicència o per tractar-se d'una empresa de tipus local— es fa constar amb l'indicatiu (V) a continuació dels cinemes que hagin estrenat el film. (Vegi's la fitxa-model.)

Film emès per televisió (TV). Com a dada final de les incorporades a la fitxa s'inclou la referència que ha estat emesa per televisió, indicant l'emissora que ha tramès el senyal. Per tal de simplificar, s'han fixat uns codis identificadors:

Televisión Española (TVE-1) 1
Televisión Española (TVE-2, La 2) 2
Televisió de Catalunya (TV3) 3
Programació en català de TVE 4
Televisió de Catalunya (Canal 33) 5
Antena 3 Televisión 6
Gestevisión Tele-Cinco 7
Canal Plus (emissions obertes) 8

A més de la data d'emissió —TV-28/681130 a la fitxa-model citada al final, després de les sales d'estrena i del codi (V) possible— hi pot figurar el codi TV:1 (28), TV:2 (28), etc. i, quan correspongui, TV-3 (08), en aquest darrer supòsit com a conseqüència de la posta en marxa de les emissores institucionals en el nostre territori.

El bloc d'entrades que forma el material estrenat als inicis del període és classificat en seccions específiques, per tal de ressaltar el procés evolutiu de la incorporació del so al cinema, reflectit com

és natural a les mateixes estrenes, però a partir de l'any 1931 es considera obvi seguir amb aquesta classificació, de manera que quan es presenta el cas s'indica de manera abreujada en la mateixa fitxa. Aquesta és la classificació inicial:

Material silent (so postsincronitzat a les sales). Sota aquest epígraf han estat catalogats els films silents que, mentre les sales d'estrena no estaven preparades amb equips de so adequats, van ser preparats al públic utilitzant enginyers diversos per tal d'acompanyar-los amb una imitació mecànica o elèctrica del so per, se suposa, *il·lustrar* alguna o totes les seqüències del film que es projectava a la sala, intentant una certa sincronització amb la imatge corresponent. Per més precisions es pot consultar *Quan el cinema començà a parlar en català (1927-1934)*, de Joaquim Romaguera i Ramió i els diversos treballs recollits a *El paso del mudo al sonoro en el cine español*, de diversos autors (AEHC).

Material silent (so postsincronitzat a les còpies). Sota aquest epígraf han estat catalogats els films silents, les còpies dels quals va manipular la mateixa indústria de Hollywood per tal de no perdre les inversions realitzades i no deturar el ritme de progrés programat d'avançada —amb films ja contractats!—, alhora que els estudis eren equipats, paral·lelament, d'acord amb les exigències de la nova tècnica. A aquestes còpies s'hi va incloure so —paraules i música, en tot o en part—, alhora que es procedia a un nou muntatge. Treballs, tots ells, és clar, de laboratori. Aquest procediment va permetre posar al mercat un material realitzat segons l'antic procediment que el públic ja refusava, atret per una novetat que s'imposava arreu.

Material silent d'especial interès (selecció). Sota aquest epígraf han estat catalogats alguns films del període mut, però estrenats durant els anys inicials del nou període sonor, seleccionats en funció del seu director, els artistes, la temàtica o la seva significació des de la perspectiva actual. Es tracta d'una tria personal, per tant, subjectiva, que desapareix com a bloc diferenciat a partir del material estrenat durant l'any 1931.

Material sonor (so directe imprès sobre banda). Sota aquest epígraf, no cal dir-ho, s'agrupen tots els films que durant els anys inicials es poden considerar realment sonors fins arribar al resultat final, el film parlat, que al començament es veurà en versió original subtítolada en castellà, llevat dels films *en español* que llavors van proliferar, realitzats per productores nord-americanes a Hollywood i a estudis francesos, però també per productores franco-alemanyes... Això fins a l'aparició d'una innovació tècnica, el doblatge, que a poc a poc introduirà les versions doblades al castellà i més tard les farà obligatòries per llei (1941).

Material no estrenat a Barcelona (selecció). Sota aquest epígraf s'ha procurat ordenar alfabèticament els films que, pels motius que sigui, en el seu moment no van passar per les pantalles dels cinemes de Barcelona, però sí van estrenar-se a Madrid. Es tracta d'una recerca, els resultats de la qual milloren en el transcurs dels anys, gràcies a què la documentació a l'abast és més abundosa.

Matèria d'estrena no localitzada (selecció). S'han incorporat els films que, citats per diversos autors, estiguin degudament documentats —inclòs el títol en castellà—, com a mínim amb les dades que es faciliten en les fitxes dels títols entrats en aquesta *Guia bàsica*. Aquest material no recollit inicialment en els nostres treballs previs es relaciona a continuació de tot l'estrenat comercialment. (Vegi's més endavant.)

Material de reposició (R). Sota aquest epígraf es relacionen els films que, estrenats comercialment amb anterioritat, tornen a les sales passats uns anys. Durant els primers anys es considera *reposició* d'un film si aquest torna a les sales cinc anys després de la seva estrena. Més endavant el termini s'allarga fins els set-vuit anys. S'agrupen anualment en un bloc separat de les estrenes corrents, amb l'indicatiu (R), però són inclosos en el còmput anual, com en els casos anteriors. En cada cas s'afegeix com a referent el codi corresponent a l'entrada de l'estrena del film afectat, i si mereix més d'una reposició al llarg dels anys, es cita sempre el codi d'entrada de la reposició immediata anterior. En darrera instància, així es té constància de l'història comercial del film i sempre s'acaba arribant a l'entrada inicial, la de la seva estrena.

Material en versió catalana (vc). Sota aquest epígraf es relacionen en aquesta *Guia bàsica* tots els films que disposin de versió en català coneguda. Hi figuren els films estrenats de procedència aliena subtitulats o doblats al català, i també els que hagin emès per televisió en les mateixes condicions. Però atès que només fa pocs anys que alguns films del passat han estat subtitulats o doblats al català —la història té aquestes coses pel que fa al nostre país—, ens ha semblat adient fer-ho més evident diferenciant les versions en català de la resta. Per això, quan un film ha estat subtitulat o doblat en català amb posterioritat s'indica així en la secció corresponent de l'any de la seva estrena comercial, però el títol referenciat es remet —*Veure els films estrenats durant l'any...*— al llistat corresponent a l'any de la seva estrena en vc o de la seva emissió per televisió. L'ordenació en els llistats anuals d'aquests films es fa seguint la cronologia de la seva presentació pública.

Material estrenat per televisió. Sota aquest epígraf es relacionen els films que no han estat estrenats entre nosaltres, però sí gràcies a la televisió, permetent així que milers i milers de ciuta-

dans hagin tingut la possibilitat de gaudir-ne: és el cas de certs films importants, segons els mercaders «poc comercials». Tot i que és costum dels professionals citar aquests films pel seu títol original en no haver estat estrenats per la via considerada «normal», en aquest treball se'ls cita pel títol amb què l'emissora els ha dotat. Cal advertir que al llarg dels anys es dona també el cas que algun film ha estat emès sota un títol convencional, diferent del de la seva estrena comercial: a l'índex alfabètic se'ls pot trobar sota ambdós títols.

Juntament amb aquest material «d'estrena» entre nosaltres hi és present, sota aquest epígraf, un altre tipus de material, aquest realitzat expressament per a televisió: el que aquí s'anomena —i així es fa constar a la fitxa d'entrada— *material de televisió (mtv)*. La intenció ha estat incorporar-lo a aquesta *Guia bàsica*, considerant-lo a tots els efectes estrenes cinematogràfiques. Són els anomenats *teofilms —tv-movies*, en diuen els nord-americans— realitzats expressament per ser emesos per televisió. També s'ha incorporat determinat material televisiu que, per extensió, es pot considerar gairebé com un telefilm, encara que potser no convencional. Ara bé, només s'han entrat els títols corresponents a material de ficció d'unes determinades característiques: de primer, gravacions —o filmacions, és clar— unitàries, des d'una duració mínima de 55 minuts —recordem que a les nostres pantalles, com es podrà comprovar, s'exhibien films de no més de 60 minuts— fins a un màxim de 240 minuts, és a dir, la duració estàndard màxima d'una cinta de vídeo domèstic, acceptant, en aquest darrer cas, la divisió en parts d'una duració no inferior a 50 minuts cadascuna. Cal advertir que la duració d'aquests telefilms de llarga durada permet als programadors parlar de *minisèries*, fins i tot sèries. És d'assenyalar que, ateses les dificultats de localització i documentació —se'n conserva molt poca dels primers temps!—, només s'ha relacionat el material de què s'ha tingut coneixement, però pot no ser-hi tot l'estrena al país. Valgui l'esforç, però.

Els segon i tercer blocs: índexs alfabètics dels films

La relació alfabètica de títols —en castellà-català i en els idiomes d'origen, respectivament— configura aquest segon i tercer blocs de documentació, per tal de facilitar la ràpida localització en les relacions cronològiques anuals que constitueixen el primer bloc, el gruix fonamental d'aquesta *Guia*. En aquestes relacions hi figuren, tanmateix, els títols alternatius (ta) que acostumen a acompanyar alguns films i pels quals poden haver estat citats en alguna publicació, durant el seu rodatge, per exemple: es troben on

correspongui alfabèticament. En el cas de les dobles versions —castellà i una altra llengua peninsular, com ara el català—, els títols respectius figuren on correspon, atès que en aquesta *Guia* cadascuna disposa d'un codi d'entrada o d'enregistrament (DR) propi i diferenciat. En el cas dels films estrenats amb el mateix títol original és convenient iniciar la recerca del seu codi d'entrada directament en el tercer bloc, és a dir, en l'índex alfabètic de títols originals.

L'ordenació alfabètica s'ha fet prescindint dels articles i prenent com a punt de referència el conjunt constituït pels diversos mots que conformen el títol, és a dir, classificant aquest macromot començant per la primera lletra, seguit per la segona i així successivament, de manera que les coincidències s'eliminen a l'ordenació de les lletres que segueixen. A banda d'aquests avorrits aspectes tècnics, cada títol va acompanyat del seu corresponent codi de registre (DR) anual i del número d'ordre, que porten a la relació on es pot trobar la fitxa que informa sobre el film. I encara que potser sigui innecessari, el codi ha estat simplificat en benefici d'una lectura més diàfana; només es citen l'any i el número d'ordre (34-358, segons el títol de la fitxa-model citada anteriorment). Això és tot.

L'índex alfabètic de títols originals segueix la mateixa pauta.

En darrera instància, i per acabar, el compilador aspira a què aquest esforç pugui tenir, a banda de la seva modèstia, i pel sol fet d'haver catalogat totes les estrenes cinematogràfiques del cinema parlat —i no pas una selecció, per abundosa que sigui—, a més d'haver diferenciat la versió en català i fixat la data d'estrena comercial dels films a Barcelona, pugui tenir, repetim, una mínima utilitat, si més no de cara als «cineferits de la fitxa». I precisament per això es prega al lector addicte que si detecta alguna errada o absència ho faci saber a l'autor, adreçant-se a l'editor.

Agraïments

Aquest treball de catalogació ha estat possible gràcies als periòdics consultats segons les èpoques: *El Noticiero Universal*, *Treball*, *Solidaridad Obrera*, *La Vanguardia Española*, *Hoja Oficial del Lunes*, *Diario de Barcelona* i *El Periódico de Catalunya*, pel que fa al coneixement de les dates d'estrena dels films; pel que fa a la informació sobre televisió, aquesta ha estat bastida a partir de les pàgines de *Tele/Radio*, *El Noticiero Universal*, *Tele/eXprés*, *Avui* i *El Periódico de Catalunya*. En aquest aspecte cal fer especial esment que, durant els cinc últims anys que abarquen les anotacions sobre televisió (fins al 31 de desembre de 1990), l'autor ha

rebut amb absoluta regularitat els butlletins informatius de la programació setmanal de les emissores públiques Televisió de Catalunya, TVE-Catalunya (Sant Cugat) i Televisión Española (Madrid), documentació que ha estat de gran utilitat. No es pot dir el mateix si es fa referència a les empreses privades explotadores de canals de televisió, que no han atès mai les nostres peticions d'informació i han donat sempre la callada per resposta. Pel que sembla, atendre els investigadors no és negoci, no és rendible...

Per contra, voldria fer arribar el meu especialíssim agraïment a la senyora Àngels Ribes, bibliotecària de l'Escola Oficial de Ràdio i Televisió, per la seva bona disposició, ajut desinteressat i comprensió vers aquesta tasca, tan feixuga. Un agraïment que faig extensiu a les bibliotecàries i, també, al personal auxiliar de l'hemeroteca de l'Institut Municipal d'Història, tan amatent sempre a satisfer la nostra voracitat investigadora, convertint-se així, espontàniament, en model exemplar del que ha de ser un *funcionari públic*.

També cal fer esment del fitxer informatitzat del Ministerio de Cultura a Madrid —els Puntos de Información Cultural (PIC)— a l'abast a les oficines dels seus «Serveis perifèrics», pel que fa a dades molt concretes. I a les publicacions i documentació consultades a les biblioteques de la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya i —sota el guiatge de Mercè Rueda— de la Fundació Mediterrània, on es té cura dels fons especialitzats legats pel cinèfil Delmiro de Caralt.

Tot i les dificultats i entrebancs, faig constar el meu agraïment a tots els mitjancers/missatgers que al llarg dels anys han fet possible la comunicació entre el producte cultural que és el film i el seu receptor natural, els espectadors anònims de les nostres viles i ciutats, inclòs el compilador d'aquesta *Guia bàsica*. Fins i tot qui posa dificultats obre vies al coneixement.

Exemple: pàgina corresponent al material enregistrat durant 1931.

DR-28/310102-001 EC-28/310105 EC-08/310102 TV-28/.....

Ladrón de amor (Ladrón de amor). David Howard i William J. Scully. EUA'30 N 57^{ve}//EC:

DR-28/310102-002 EC-28/..... EC-08/310102 TV-28/.....

Tres hermanas (film nord-americà no identificat). vose // EC: Capitol (08).

DR-28/310102-003 EC-28/301211 EC-08/310102 TV-28/.....

Que fenómeno (Welcome Danger). Clyde Bruckman. EUA'29 N 110' M-re //EC: Rialto (28) Coliseum (08).

DR-28/310103-004 EC-28/310622 EC-08/310103 TV-28/.....
 ¡Aleluya! - *El alma negra (Hallelujah!)*. King Vidor. EUA'29
 N 106' vose//EC: Gènova (28) Fèmina/«Sessió Mirador»/(08).
 DR-28/310105-005 EC-28/..... EC-08/310105 TV-28/.....
Vals de amor (Liebesvalzer). Wilhem Thiele. Ale.'30 N...' vose//
 EC: Kursaal (08).
 DR-28/310105-006 EC-28/..... EC-08/310105 RV-28/.....
Un hombre a la moderna (film no identificat.) M-re //EC: Kur-
 saal (08).
 DR-28/310109-007 EC-28/310514 EC-08/310109 TV-28/.....
La novia del regimiento (Bride of the Regiment). John Francis
 Dillon. EUA'30 C. 82' vose // EC: Avenida (28) Tívoli (08).
 DR-28/310110-008 DR-28/310423 EC-08/310110 TV-28/.....
Iván el Terrible (Ivan Grozny). Jurl Tarish. US'26 N...' M-re //
 EC: Madrid (28) Avenida, Rosellón (08).
 DR-28/310112-009 DR-28/300929 EC-08/310112 TV-28/.....
La isla de los barcos perdidos (The Isle of the Lost Ships). Irvin
 Villat. EUA'29 N 84' vose //EC: PMúsica (28) Cataluña (08)
 DR-28/310112-010 DR-28/310205 EC-08/310112 TV-28/.....
Con Bird en el polo sur (With Bird at the South Pole). Director
 no identificat. EUA'30 N...' ve//EC: Callao (28) Coliseum (08).
 DR-28/310112-011 DR-28/301218 EC-08/310112 TV-28/.....
De frente...¡marchen! (De frente...¡marchen!). Edward Sedgwick
 EUA'30 N 79' ve//EC: Callao (28) Fèmina (08).2
 DR-28/310113-012 EC-28/301209 EC-08/310113 TV-28/.....
La voluntad del muerto (La voluntad del muerto). George Mel-
 ford. EUA'30 N 83' ve // EC: Callao (28) Kursaal (08).3